

Filosofie / Víra / Mýtus / Náboženství

Vztah filosofie k víře je (má zejména dnes být) zásadně odlišný od jejího vztahu k náboženství (a zbožnosti nábožensky chápané) a zejména k mýtu. Odlišnost tu záleží v tom, že filosofie jakožto reflexe může a má být schopna být v souladu s orientací víry, ale naproti tomu není resp. nemá být v souladu s orientací mytickou či náboženskou. To pochopitelně platí za předpokladu, že si dostatečně vyjasníme, co rozumíme mýtem, náboženstvím a vírou. K rozhodující proměně filosofie dochází sice dlouhým, ale zřetelným procesem odvratu od orientace na danost a tedy minulost a stále silnějšího zaměření na budoucnost a do budoucnosti. Tato proměna není vlastně vposledu motivována filosoficky, tj. nejde o proměnu takřkajíc „vývojovou“, nýbrž o enzymatické působení mimofilosofické a dokonce mimořecké ingredience, jakéhosi kvasu, který v dlouhodobém působení hluboce ovlivňuje způsob myšlení a zejména filosofování. Rozhodujícím, bytostným určením filosofie a filosofování je kritická reflexe (nejen kritická, ale také systematická a principiální, eventuálně atd.). Reflexe má své předfilosofické počátky (pak je lépe mluvit o praereflexi nebo protoreflexi), ale může se pořádně (byť jen v některých směrech) rozvíjet teprve na základě pojmovosti a za vydatné pomoci pojmových konstrukcí. Způsob, jak jsou tyto pojmové konstrukty konstituovány, je hluboce ovlivněn mytickým myšlením. Proto lze s jistým zjednodušením říci, že ve filosofii se jen racionalizuje orientace člověka na praminulé resp. nadčasové archetypy, ale že tato orientace sama vlastně není narušena, nýbrž naopak dovedena do pozoruhodné, až krystalické dokonalosti. Tím je jen potvrzena naše teze, že filosofie je především reflexí: v tomto případě reflexí oné orientace na archetypy, vylepšeně proměněné v orientaci na pojmové konstrukce. Staroizraelský vynález antiarchetypů a životního obratu směrem k budoucnosti jako k tomu, co ještě není, však musel začít narušovat tento způsob myšlení a zejména filosofování, jakmile se křesťanským prostřednictvím a intenzivní myšlenkovou prací křesťanských myslitelů (navzdory tomu, že si osvojili mnoho z řeckého způsobu filosofování) domohl příslušně stále vylepšované reflexe. Tak došlo k tomu, že se tu nesetkaly jen dvě různorodé kulturní, myšlenkové a duchovní tradice, takže by jedna mohla zatlačovat druhou, nýbrž dva vynálezy, k nimž sice původně došlo v různých tradicích, ale které mohly být sjednoceny, integrovány do nového životního i myšlenkového stylu, nepřevoditelného na žádný z oněch původních. A protože mýtus (a jeho závěrečná, likvidační podoba, totiž náboženství) byl neschopen se ubránit nové orientaci „víry“ svými vlastními silami, ale potřeboval vydatnou pomoc metafyziky, která však zároveň ztrácela onou neschopností mýtu svou oporu a svůj základ, a protože takřka symetricky zase ona nová orientace „víry“ (jako zaměření do budoucnosti) vždy znovu upadala do subjektivity prožívané zbožnosti a tím do obecné náboženskosti (a tedy pohanskosti resp. modlářství), začala se víra pročišťovat za pomoci nových a nových reflexí, a zároveň se způsob kriticky reflektujícího myšlení zase stále více proměňoval v reflexi onoho vítězího stylu životního, založeného na orientaci do budoucnosti, tj. na to, co přichází a co tu ergo ještě není.

(Praha, 980105-1.)